

5. Ünite

TÜRK İSLAM DEVLETLERİ (10. - 13. Yüzyıl)

1. Türkler'in İslamiyet'i Kabulü	108
2. Mısır'da Kurulan Türk Devletleri	110
3. İlk Türk İslam Devletleri	111
4. Büyük Selçuklu Devleti (1040 - 1157)	115
5. Büyük Selçuklu Devleti'nde Kültür ve Medeniyet	119
Konu Değerlendirme Testi	126

Türklerin İslamiyet'i Kabulü

160 163

Türkler ve İslamiyet

- ⌚ Hz. Ömer zamanında İran'ın fethiyle ilk defa Müslümanlarla Türkler komşu oldular.
- ⌚ Emevilerin Maveraünnehir ve Horasan'ı ele geçirmeleri ve Arap milliyetçiliği politikası izlemeleri yoğun savaşların yaşanmasına neden oldu.
- ⌚ Hazarlar, Emevilerin Kafkasların kuzeyine geçmesini, Türgişler de Orta Asya'ya hâkim olmalarını engellediler.
- ⌚ Emevilerin Türklerle mücadelesi devletin yıkılışına kadar devam etti.
- ⌚ Emevilerin yıkılmasına neden olan isyan bir Türk komutan olan Horasanlı Ebu Müslim tarafından başlatılmıştı.

Talas Savaşı

- * Kök Türklerin yıkılmasından sonra batıya ilerleyen Çin ile Orta Asya'ya yönelen Araplar Talas Irmağı kıyılarında karşı karşıya geldiler.
- * Çin'in bölgede hâkimiyet kurmasını istemeyen Karluk Türkleri de Arapların yanında yer aldı.
- * Türk-Arap ittifakı Çinliler karşısında galip gelerek Çin'in Orta Asya üzerindeki hâkimiyet düşüncesinden vazgeçmesini sağladılar (751).

Talas Savaşı'nın Önemi

- * Türklerin İslamiyet ve Araplarla yakınlaşmaları ve topluluklar halinde İslamiyet'i benimsemelerine neden olmuştur. (Karluklar İslamiyet'i benimseyen ilk boydur.)
- * Orta Asya Çin istilasından kurtulmuştur.
- * Çinli esirler aracılığı ile kâğıdın Çin dışında dünyaya yayılması sağlanmıştır.

Türklerin İslamiyet'i Kabulünde Etkili Olan Faktörler

- ⌚ Abbasilerin Arap milliyetçiliği politikasını terk etmesinden itibaren Türkler Abbasi Devleti'nde önemli devlet hizmetlerinde ve orduda görev almışlardır.
- ⌚ Kurulan bu iyi ilişkiler Türklerin İslam'ı tanınmasında ve kabul etmesinde etkili olmuştur.
- ⌚ Türklerin İslamiyet'i benimsemelerinde kendi inançlarının benzerliğinden doğan etkenler de söz konusudur:

İslam Öncesi Türk İnancı

- * Tek Tanrı inancı
- * İyilerin Uçmak'a (cennet), kötülerin Tamu'ya (cehennem) gideceği inancı
- * Kurban kesme
- * Cihan hâkimiyeti anlayışı
- * Temizliğe önem verilmesi
- * Hırsızlık, yalancılık, vb. yasaklanması
- * Din adamlarının üstünlüğünün olmaması
- * Farklı dinlere karşı hoşgörü

İslam İnancı

- * Tek Tanrı inancı
- * Cennet ve Cehenneme inanç
- * Kurban kesme
- * Cihat anlayışı
- * Temizlik imandandır anlayışı
- * Hırsızlık, yalancılık, vb. yasaklanması
- * Ruhban sınıfının bulunmaması
- * Farklı dinlere karşı hoşgörü

Notlarım

Türklerin İslamiyet'e Katkıları

- ☞ Türkler, Abbasi ordusunda **değişik kademelerde görev** olarak askeri alanda da etkili olmuşlardır.
- ☞ Zamanla **ordu komutanlığı ve valilik görevlerine** kadar yükselmiş ve halifelerin belirlenmesi konusunda dahi etkin hale gelmişlerdir.
- ☞ Türkler, **siyasi etkinliklerini kullanarak İslam dünyasında siyasi birlik** oluşturmuşlardır.

İslam'ın Yayılmasında Türkler

Türkler, İslam'ın dünyanın değişik bölgelerinde yayılmasında ve bu bölgelerde çok sayıda devlet kurulmasında **önemli bir rol oynamışlardır:**

- * Karahanlılar, **Türkistan'a,**
- * Gazneliler, **Afganistan - İran - Pakistan (bugünkü) ve Hindistan'a,**
- * Selçuklular, **Kafkasya ve Anadolu'ya,**
- * Osmanlılar, **Balkanlara** yayılmasını sağlamışlardır.

İslam'ın Korunmasında Türkler

Sahip oldukları askeri güç ve devlet geleneği sayesinde İslam dünyasının ve halifeliğin siyasi ve askeri koruyuculuğunu

üstlenmişlerdir:

- * Avasım illerinde **Bizanslılara,**
- * Anadolu'da, **Bizanslılara ve Haçlılara,**
- * Balkanlarda, **Avrupa Hıristiyan dünyasına karşı başarı ile savunmuşlardır.**

Haçlı Seferleri

resim

İslam Kültürünün Oluşmasında Türkler

Türkler ortaya koydukları **essiz kültürel eserler ile İslam kültür ve uygarlığına** önemli katkılar yapmışlardır:

- * İbn-i Sina, Biruni, Farabi gibi **Türk-İslam bilginleri ile bilim alanında,**
- * kurulan medreselerle **eğitim ve bilim alanında,**
- * kubbe, kemer ve sütun biçimleri ile **mimaride,**
- * yazı, cilt, çini, minyatür **sanatlarında,**
- * seramik, dokumacılık, tas ve maden **işçiliğinde** büyük hizmetlerde bulunmuşlardır.

Mescid-i Nebevi'de Osmanlı Hat Sanatı

Semerkant'ta Bulunan Tilla Kari Camii

soru

resim

Notlarım

Mısır'da Kurulan Türk Devletleri

266 268

a. Tolunoğulları (868 - 905)

- IX. yüzyıldan itibaren Abbasi halifelerinin siyasi otoritesi zayıflamış, eyaletlerde bulunan vali ve naipiler kendi başlarına hareket etmeye başlamıştır.
- Abbasilerin Türk kökenli Mısır Valisi Tolunoğlu Ahmet, halifenin güçsüzlüğünden yararlanarak bağımsızlığını ilan etmiş ve Mısır'da başkenti Fustat olan ilk Türk-İslam Devleti'ni kurmuştur (868).
- Zamanla Filistin, Suriye ve Lübnan'a kadar genişleyerek bölgenin güçlü bir devleti haline gelmişlerdir.
- Tolunoğlu Ahmet ordusunu Türklere oluşturmuş, kuvvetli bir donanma kurmuştur.
- Devletin yöneticileri Türk olmasına rağmen halkı Arap'tır.

- İç karışıklar ve taht kavgalarından yararlanan Abbasiler Fustat'a girerek 905 yılında Tolunoğulları devletine son vermişlerdir.
- Tolunoğlu Ahmet, hiçbir ayırım yapmadan halka ücretsiz hizmet eden "Maristan" adlı bir hastane ve eczane kurmuştur.
- Tolunoğulları tarımı geliştirmek üzere Nil Nehri'ne bend ve su yolları yapmışlar, pek çok mimari eser ortaya koymuşlardır.

→ Tolunoğlu Ahmed Camii

b. İhşidiler (Akşitler) (935 - 969)

- Abbasilerin Türk asıllı Mısır Valisi Muhammed tarafından Fustat merkezli olarak kurulmuş ikinci Türk-İslam Devleti'dir (935).
- İhşid (melik, hükümdar) unvanı devletin kurucusu Muhammed'e Abbasi Halifesi tarafından verilmiştir.
- Muhammed zamanında ülke toprakları Filistin, Suriye, Lübnan ve Mekke-Medine'nin içinde olduğu Hicaz bölgesine hâkim olacak şekilde genişlemiştir.
- Tolunoğulları devletinde olduğu gibi halkı Arap, devlet yöneticileri Türk'tür.
- Muhammed'in ölümünden (969) sonra ortaya çıkan taht kavgalarından yararlanan Sii Fatimiler İhşidiler Devleti'ne son vermişlerdir.

Fatimiler (909-1171)

- * Tunus'ta kurulmuş Sii Arap devletidir.
- * Devlet ismini Hz. Muhammed'in kızı Fatima'dan almıştır.
- * 969'da Mısır'ı ele geçirek Kahire şehrini kurmuşlardır.
- * Devleti yönetenler kendilerini halife ilan etmişlerdir.
- * 1171'de Eyyubiler Fatimi idaresine son vermiştir.

Mısır'a Hâkim Olan Türk Devletleri

1. Tolunoğulları 868-905
2. İhşidiler 935-969
3. Eyyûbiler 1174-1250
4. Memlukler 1250-1517
5. Osmanlılar 1517-1881

Notlarım

İhşidiler, Kutsal topraklara (Hicaz) hâkim olan ilk Türk devletidir.

a. Karahanlılar (840-1212)

- Orta Asya'da kurulan İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar Devleti'ni Karluk, Yağma, Tuhsi ve Çiğil Türkleri kurmuşlardır.
- İlk hükümdarları Bilge Kül Kadir Han'dır.
- Türkistan'da kurulmuştur ve başkentleri Balasagun'dur.
- Karahanlıların en önemli dönemi 920 yılında başa geçen Abdülkerim Satuk Buğra Han zamanıdır.
- Abdülkerim Satuk Buğra Han'ın Müslümanlığı kabul etmesiyle, devlete bağlı Türkler arasında İslamiyet yayılmaya başlamıştır.
- Karahanlılar, Gaznelilerle birlikte Samanoğulları Devleti'ne son vermişler ve topraklarını paylaşmışlardır (999).
- Bölgedeki rakipleri olan Gazneli Devleti'ne karşı yaptıkları savaşlarda başarı elde edememişlerdir.

- Karahanlı hükümdarlarından Ebu Nasır Muhammed, Abbasi halifesi tarafından tanınan ilk Karahanlı hükümdarıdır.
- İkili yönetim anlayışını devam ettirmeleri ve taht kavgaları sonucu 1042'de Doğu ve Batı Karahanlılar olmak üzere ikiye ayrılmışlardır.

Satuk Buğra Han Türbesi

resim

Doğu Karahanlı Devleti (1042-1211) - Batı Karahanlı Devleti (1042-1212)

- Doğu Karahanlılar, Balasagun, Talas, Kaşgar ve Hotan bölgelerine hâkim olmuşlardır.
- Bu devlet önce Selçuklulara bağlandı sonra da Karahitaylar tarafından ortadan kaldırıldı (1211).
- Merkezi Semerkant olan Batı Karahanlılar Maveraünnehir ve Fergana bölgelerine hâkim olmuşlardır.
- Batı Karahanlılar, önce Selçuklulara, Selçukluların 1141 Katvan Savaşı'nda Karahitaylara yenilmesi üzerine Karahitaylara bağlanmışlar ve 1212'de Harzemşahlar tarafından yıkılmışlardır.

etkinlik

Notlarım

Karahanlılarda Kültür ve Uygarlık

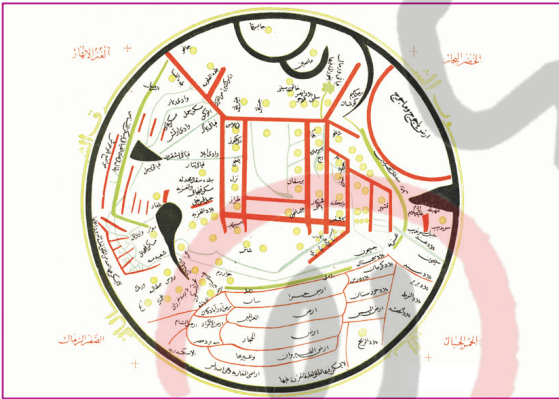
- Devlet anlayışında Orta Asya Türk geleneklerini devam ettirdikleri gibi kadılık, muhtesiplik gibi İslami kurumlar ve uygulamalar da kullanmışlardır.
- Halkın tamamına yakını Türk'tür.
- Resmi dil Türkçedir ve Uygur Alfabeti ile yazılmışlardır.
- Kaynağını İslam'dan alan "Ser'i Hukuk" kuralları ile kaynağını örf, adet ve geleneklerden alan "Örfi Hukuk" kurallarını uygulamışlardır.
- Ticaret (İpek Yolu sayesinde), hayvancılık, dokumacılık, tarım ve mimari gelişmiştir.

resim

Divan-ı Lügati't Türk:

- Karahanlı soyundan gelen Kaşgarlı Mahmud tarafından Abbasi Halifesine sunulmuştur.
- Türk Dili'nin Arapçadan üstün olduğunu kanıtlamak üzere yazılmıştır.
- Arapça yazılmış bir Türkçe sözlüktür.

Kaşgarlı Mahmud'un Dünya Haritası

resim

soru

Karahanlılar Döneminde Türkçe'nin Gelişmesine Katkı Yapan Eserler

Kutadgu Bilig

- Yusuf Has Hacip tarafından, Doğu Karahanlı Hükümdarı Tamgaç Buğra Han'a sunulan bir eserdir.
- "Mutluluk veren bilgi" anlamına gelmektedir.
- Uygur Alfabeti ile yazılmıştır.
- Hükümdarlara "öğüt veren" ilk siyasetname özelliği taşır.
- Türk-İslam dönemine ait ilk edebi eserdir.

→ Yusuf Has Hacip'in Temsili Resmi

resim

Atabetü'l Hakayık:

- Edip Ahmet Yükneki tarafından Hakâniye Türkçesi ve Uygur Alfabeti ile yazılmıştır.
- "Gerçeklerin eşigi" anlamındadır.
- Ahlaki öğütler şiirsel biçimde yer almıştır.

Divan-ı Hikmet

- Hoca Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır.
- İslamiyet'i tasavvuf yolu ile anlatan bir eserdir.
- Dini ve ahlaki öğütlere yer vermiştir.

etkinlik

resim

? Örnek 1

Diğer Türk-İslam devletleri resmi yazışmalarda Farsça'yı ve bilim dili olarak da Arapça'yı benimserken Karahanlılar Türkçe'yi kullanmaya özen göstermişlerdir.

Buna göre Karahanlılar ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Halifelerin dini otoritelerini tanımamışlardır.
- B) Pozitif bilimlere önem vermişlerdir.
- C) Savaşçılık özelliklerini korumuşlardır.
- D) Ulusçu bir yapıya sahiplerdir.
- E) Laik yönetim anlayışını benimsemişlerdir.

Çözüm 1

Karahanlıların resmi dillerini Türkçe olarak ilan etmeleri millî benliklerini korumaya yönelik bir durumdur.

? Örnek 2

Karahanlılar, Satuk Buğra Han döneminde İslamiyet'i resmi din olarak kabul ederek ilk Müslüman Türk devleti olma özelliğini kazanmışlardır.

Aşağıdakilerden hangisi Karahanlıların Müslüman olmalarının sonuçlarından değildir?

- A) İslamiyet'in Orta Asya'da yayılması
- B) Türk - İslam sentezinin yaşanması
- C) Türklerle Araplar arasındaki ilişkilerin artması
- D) Din dili olarak Arapça'nın etki alanının genişlemesi
- E) İslamiyet'te yeni mezheplerin ortaya çıkması

Çözüm 2

Karahanlılar Müslüman olduktan sonra İslam inancının Sünnî mezhebi içerisinde yer aldılar. Dolayısıyla yeni mezheplerin ortaya çıkması söz konusu değildir.

b. Gazneliler (963-1187)

- Devletin kurucusu Alp Tigin Samanoğullarının hizmetinde bulunmuş ve Horasan valiliği yapmıştır.
- Devleti Gazne şehrinde kurduğu için böyle isimlendirilmiştir.
- Gazneliler farklı etnik kökenlere sahip milletleri yöneten ilk Türk devletiydiler.
- Devletin en büyük birleştirici özelliği İslamiyet olmuştur.
- Sebük Tigin zamanında Samanoğullarından tamamen bağımsız hale gelmişlerdir.
- 998 yılında hükümdar olan Sultan Mahmud zamanı (998-1030) Gaznelilerin en parlak dönemidir.

- Karahanlılarla birlikte Samanoğulları Devleti'ne son vererek sınırlarını Buhara ve Horasan'a doğru genişletmiş, Horasan'a girmek isteyen Selçukluları engellemiştir.

Gazneliler Ordusu

soru

resim

Notlarım

- ☉ Sultan Mahmud 1001-1027 yılları arasında Hindistan'a 17 sefer düzenlemiş ve bu bölgede İslamiyet'in yayılması sağlanmıştır.
- ☉ Gazneli Mahmud Abbasi Halifesini Şii Büveyhîliler tehlikesinden kurtarmıştır.
- ☉ Bu hizmetine karşılık halife Gazneli Mahmud'a "Sultan" unvanını vermiştir. Böylece Sultan unvanını kullanan ilk Türk hükümdarı Gazneli Sultan Mahmud olmuştur.
- ☉ Sultan Mahmud 1030 yılında ölünce yerine oğlu Mesud geçmiştir.

Dandanakan Savaşı

- ☉ Selçukluların hızla büyüyen bölgede etkin konuma gelmesi üzerine Sultan Mesud, Selçuklularla Dandanakan Savaşı'nı yapmıştır (1040).

- ☉ Dandanakan Savaşı'nın kaybedilmesiyle Gazneli Devleti'nin yıkılışı hızlandırırken, Selçuklu Devleti'nin kuruluşu sağlanmıştır.
- ☉ Devlet bir ara Selçukluların hâkimiyetine girmiştir.
- ☉ Gazneliler'e, 1183'de Afgan asıllı Gurlular son vermiştir.
- ☉ Kısa sürede yıkılmalarının nedenlerinden biri, ordularının farklı milletlerden ve etnik unsurdan meydana gelmesidir.

→ Dandanakan Savaşı Minyatürü

resim

Gaznelilerde Kültür ve Uygarlık

- ☉ Geleneksel Türk devlet anlayışı aynen sürdürülmüştür.
- ☉ Gazne halkının çoğunluğunu Afgan, Hint, Fars ve çeşitli Türk boyları oluşturuyordu.
- ☉ Gaznelilerde Arap ve İran (Fars) kültürünün etkileri söz konusudur.
- ☉ Sarayda ve halk arasında Türkçe konuşulduğu halde resmi ve edebiyat dilleri Farsça, bilim dili ise Arapça'dır.
- ☉ Firdevsi'nin Gazneli Sultan Mahmut'a sunduğu "Şehname" adlı eseri oldukça önemlidir.
- ☉ Tarihçi Utbi ve filozof El-Birûni de bu dönemde yetişmişlerdir.

Gazneli Mahmud ve Firdevsi

resim

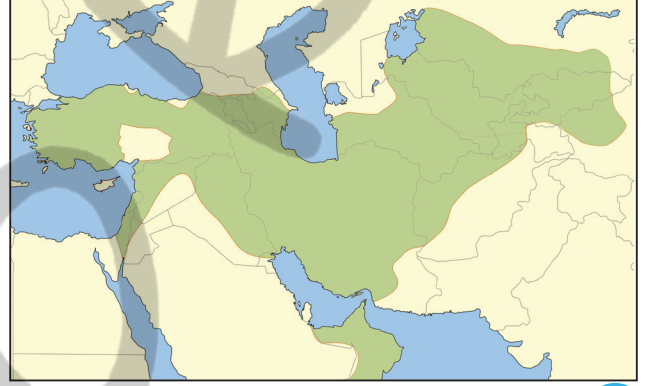
Büyük Selçuklu Devleti (1040 - 1157)

180 181

Büyük Selçuklu Devleti Kuruluş Dönemi

- ☉ Büyük Selçuklu Devleti, Oğuz Türkleri'nin "Kınık Boyu" tarafından kurulmuştur.
- ☉ Selçuklular kurulmadan önce IX. yüzyıl sonlarında Aral Gölü civarında Oğuz Yabgu Devleti kurulmuştur.
- ☉ Oğuz Yabgu Devleti'nin Kıpçaklar tarafında yıkılmasıyla Oğuz komutanlarından Selçuk Bey kendisine bağlı Oğuzlarla Cend bölgesine yerleşmiş ve İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- ☉ Selçuk Bey'in ölümünden sonra oğlu Arslan Bey Selçukluların başına geçti.
- ☉ Selçukluların Maveraünnehir bölgesinde güçlenmesinden rahatsızlık duyan Karahanlılar ve Gazneli Mahmud, Arslan Bey'i yakalatıp esir ettiler.
- ☉ Bu gelişmeden sonra Selçukluların başına devletin asıl kurucuları olan Tuğrul ve Çağrı Beyler geçmiştir.
- ☉ Tuğrul Bey ülkeyi yönetirken Çağrı Bey ordu komutanı olarak görev yapmıştır.

- ☉ Tuğrul ve Çağrı Bey komutasındaki Selçuklular Nesa (1035) ve Serahs (1038) savaşları sonucunda Horasan şehirlerini fethederek Nişabur'a girmişler ve bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.
- ☉ Selçuklu-Gazneli mücadelesi, 1040 Dandanakan Savaşı'ndan sonra Selçukluların üstünlüğü ele geçirmesiyle neticelenmiştir.

Büyük Selçuklu Devleti

Tuğrul Bey Dönemi (1040-1063)

- ☉ Dandanakan Savaşı sonrasında Tuğrul Bey Selçuklu sultanı ilan edildi ve başkent Merv şehri oldu.
- ☉ Tuğrul Bey ülke topraklarını ve fethedilmesi planlanan toprakları Türk Töresi gereği hanedanın erkekleri arasında paylaştırdı.
- ☉ Kısa zamanda yeni fetihlere ve Anadolu'ya yönelik akınlara başlandı.

Pasinler Savaşı (1048)

- * Anadolu'nun Orta Asya'dan göç etmeye devam eden Türkmenler için uygun bir ortam olduğunun düşünülmesi Pasinler Savaşı'na neden oldu.
- * Selçukluları Anadolu'dan çıkarmak isteyen Bizans ve Gürcülerden oluşan orduya karşı Selçuklular galip geldi.
- * Bizans ile yapılan ilk savaş olma özelliğini taşıyan Pasinler Savaşı sonunda yapılan anlaşma gereğince; İstanbul'da cami yapılması ve Tuğrul Bey adına hutbe okutulması kararlaştırıldı.
- * Pasinler Savaşı ile Bizans'ın Anadolu otoritesi sarsılmış, Türklerin Anadolu'yu fethetme istekleri artmıştır.

Bağdat Seferi (1055)

- * Tuğrul Bey Abbasi halifesinin yardım isteği üzerine Bağdat'a girerek onu, Sii Büveyhoğulları'nın baskısından kurtardı.
- * Halife Tuğrul Bey'e "Doğunun ve Batının Sultanı" unvanını verdi.
- * Böylece Selçuklular Müslümanların lideri ve koruyucusu konumuna yükseldiler.
- * Abbasi halifesinin sorumlulukları da sadece dini alanla sınırlı hale geldi.

Notlarım

Alp Arslan Dönemi (1063-1072)

- ☞ Tuğrul Bey'in ölümü üzerine Çağrı Bey'in oğlu Alp Arslan tahta çıktı ve vezirliğine Nizamül-mülk'ü getirdi.
- ☞ Sultan Alp Arslan, taht iddiasında bulunan diğer rakiplerini bertaraf ettikten sonra, batıya yönelerek fetihlere başladı.
- ☞ Alp Arslan Hıristiyanların kutsal kentlerinden olan Ani Kalesi'ni ve Kars'ı fethetti.
- ☞ Abbasi halifesi bu fetihlerden sonra Alp Arslan'a "fetihler babası" anlamında "Ebü'l-Feth" lakabını verdi.
- ☞ Alp Arslan Fatımiler üzerine sefere çıkmışken

resim

Bizans İmparatorunun Doğu Anadolu'ya sefere çıkması üzerine geri döndü.

resim

soru

Malazgirt Savaşı'nın Sonuçları

- ☞ Türklerin, Anadolu'ya girişini durduracak güç kalmadığından Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış oldu.
- ☞ Bizans'ın İslam dünyası üzerindeki baskısı sona erdi.
- ☞ Anadolu Türk tarihi başladı.
- ☞ Haçlı Seferlerinin başlamasına neden oldu.

Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071)

Nedeni

- ☞ Türklerin Anadolu'yu yurt edinmek istemeleri
- ☞ Bizans İmparatoru Romen Diyojen'in Anadolu'ya yapılan Türk akınlarına son vermek istemesi

Gelişimi

- ☞ Malazgirt Ovası'nda gerçekleşen savaş esnasında Bizans ordusunda bulunan Uz ve Peçenek Türkleri Selçuklular tarafına geçmişlerdir.
- ☞ Savaş Selçukluların zaferi ile sonuçlanmış, İmparator esir alınmıştır.

Anadolu'nun Fethi

- ☞ Sultan Alp Arslan "Toprak fethedenin malıdır." diyerek Anadolu'da Türk beyliklerinin oluşmasını sağlayan yeni bir dönemi başlattı.
- ☞ Türkmen boyları, Anadolu'daki Bizans sınırına gönderildi.
- ☞ Selçukluların akınlarına karşı koyamayan Bizans kale ve şehirleri, Türklerin eline geçti.
- ☞ Türk akınları, Marmara Denizi sahillerine kadar ulaştı.
- ☞ Alp Arslan, Karahanlılar üzerine yaptığı bir sefer sırasında esir alınan kale komutanı tarafından öldürüldü.

resim

Notlarım

Örnek 3

Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ın Anadolu'nun fethini çabuklaştırmak amacıyla fethedilen bölgenin yönetimini fethedene vermesinin,

- I. demokratik,
- II. feodal,
- III. mutlak

yönetim tarzlarından hangileriyle bağdaştığı söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) II ve III

Çözüm 3

Anadolu'da fethedilen bölgenin yönetimini fethedene vermesi, her bir komutanın kendi bölgesinde bir güç olarak ortaya çıkmasına yani feodal bir düzene işaret eder. Feodal düzenin olduğu yerde mutlak yönetim olmaz. Demokratik yönetim de halkın yönetime katılmasıyla ilgilidir.

Melikşah Dönemi (1072-1092)

- ☉ Büyük Selçukluların **en parlak dönemi oldu.**
- ☉ Babası Alp Arslan'ın **veziri olan Nizamülmülk'ü görevinde bıraktı.**
- ☉ Melikşah öncelikle **sınırları ihlal eden Karahanlı ve Gazneliler'i yenerek, barışa zorladı.**
- ☉ Ardından amcası **Kavurd'un isyanını bastırdı** (1073).
- ☉ Bu dönemde **Kudüs, Şam, Diyarbakır, Trabzon sahilleri, Kafkasya** fethedildi.
- ☉ Ülke sınırları **doğuda Seyhun Nehri, batıda Marmara Denizi, kuzeyde Kafkas Dağları, güneyde Basra Körfezi'ne** kadar ulaştı.
- ☉ Bu dönemin önemli sorunlarından biri **"Batınilik ve Hasan Sabbah"tır.**
- ☉ Nizamülmülk'ün **Batıniler tarafından öldürülmesinden** hemen sonra Sultan Melikşah da henüz 38 yaşındayken zehirlenerek öldü (1092).

Hasan Sabbah ve Fedaileri

- * Hasan Sabbah **Şiâ'nın Bâtiniye koluna** mensup olup, kendisine bağlı olan fedailerini, **dünyanın ilk suikast örgütü olarak adlandırılmıştır.**
- * Alamut Kalesi'nde yerleşen **Batını Hasan Sabbah ve adamları, Selçuklulara karşı Fatımiler tarafından desteklenmişlerdir.**
- * Nizamülmülk **gibi birçok devlet ve bilim insanını suikastle öldürmüşlerdir.**
- * Melikşah **Batınilere son vermek üzere Alamut Kalesi'ni kuşattığı esnada ölmüştür.**
- * Alamut Kalesi **İlhanlı Hulagü Han tarafından ancak 1256'da ele geçirilebilmiştir.**

Alamut Kalesinin Temsili Resmi

Bâtınilik - Bâtiniye

İslam dünyasında Kur'an ayetlerinin görünür anlamları dışında gizli anlamlarının da bulunduğunu ileri sürerek ayetleri buna göre yorumlayan dini akımdır. Bu akımın düşüncesini benimseyen kişilere Bâtini denir.

Notlarım

Büyük Selçuklu Devleti'nin Yıkılışı

- ☞ Melikşah'ın ölümü üzerine oğulları arasında taht kavgası ortaya çıktı.
- ☞ Taht kavgalarının yaşandığı 1092-1118 yılları arasındaki döneme **Fetret Devri** adı verilmiştir.
- ☞ Bu dönemde devletin başına sırasıyla **Berkyaruk, Mehmet Tapar, Mahmut ve son Selçuklu Sultanı Sencer (Sancar)** geçmiştir.
- ☞ **Sultan Sencer devleti tekrar toparlamayı başardı.**
- ☞ Ancak doğu sınırlarından gelen **Karahıtaylar'a karşı yaptığı Katvan Savaşı'nda aldığı mağlubiyet** itibarını sarstığı gibi devletin yıkılış sürecini başlattı (1141).

- ☞ Sencer **Oğuzların isyanını bastırmak isterken onlara esir düştü.**
- ☞ **Esirlikten kurtulduktan sonra devleti toparlamak için çalıştı ancak 1157'de ölmesiyle** Büyük Selçuklu Devleti sona erdi.

Sultan Sencer Türbesi

Selçukluların Yıkılma Nedenleri

- * "Devlet hükümdar ailesinin ortak malıdır." Anlayışının taht kavgalarına neden olması
- * Atabeylerin **bağımsızlıklarını ilan etmeleri**
- * **Batınilerin yıkıcı çalışmaları**
- * Yönetime **İranlıların getirilmesi, Türkmenlerin küstürülmeleri**
- * **Abbasi Halifelerinin eski güçlerini tekrar kazanmak için çalışmaları**

Selçuklulardan Sonra Kurulan Devletler ve Atabeylikler

a. Bağlı devletler

- ☞ Horasan Selçukluları
- ☞ Kirman Selçukluları
- ☞ Suriye Selçukluları
- ☞ Türkiye Selçukluları
- ☞ Irak Selçukluları

b. Atabeylikler

- ☞ Fars Atabeyliği (Salgurlular)
- ☞ Azerbaycan Atabeyliği (İldenizoğulları)
- ☞ Erbil Atabeyliği (Beg-tiginoğulları)
- ☞ Şam Atabeyliği (Börililer)
- ☞ Musul Atabeyliği (Zengiler)

a. Devlet Teşkilatı

- ☉ Selçuklular kendilerinden önceki Karahanlı, Samanoğlu, Gazneli ve Abbasi devletlerinin teşkilatlarından faydalanmış ve karma bir teşkilat yapısı ortaya koymuşlardır.
- ☉ Hükümdar, devletin tek hakimiydi. Gücünün kaynağı töre ve devlet teşkilatındaki diğer kurumlardı.
- ☉ Sultan adını alan hükümdara İslam halifesi tarafından çeşitli unvanlar da verilirdi.
- ☉ Sultan devlet merkezinde bulunur, ülke toprakları hanedan üyeleri tarafından idare edilirdi.
- ☉ Merkeze bağlı beylik ve atabeylikler vardı.
- ☉ Diğer Türk devletlerinde olduğu gibi hutbe okutmak, para bastırmak, tuğ, sancak, otağ, semsiye, nevbet gibi bağımsızlık sembolleri kullanılırdı.

Atabeylik

- ☉ Atabey, sultan çocuklarının eğitimi ile ilgilenen görevlilere verilen unvandı.
- ☉ Şehzadeler daha küçük yaşlarda eyaletlere melik olarak gönderiliyor; kendilerini iyi bir devlet adamı ve asker olarak yetistirmek üzere onlara birer atabey tayin ediliyordu.
- ☉ Şehzadeler yönetimi aldıklarında da atabeyler vezir, komutan, danışman gibi önemli mevkilere gelirdi.
- ☉ Atabeyler zaman zaman şehzadeleri taht için kıskırtmışlar, zaman zaman da kendileri bağımsızlıklarını ilan ederek devletin parçalanmasında etkili olmuşlardır.

b. Divan (Hükümet)

- ☉ Büyük Selçuklu Devleti'nde devleti ilgilendiren tüm meseleler "Divan-ı Saltanat" adı verilen büyük divan-da görüşülürdü.
- ☉ Büyük divanın başkanı Sahib-i Divan-ı Saltanat unvanını kullanan vezirdi.
- ☉ Ayrıca büyük divana bağlı olarak kendi alanlarındaki işleri yürüten divanlar mevcuttur.

Divan Adı	Divan Görevi	Başkanı
Divan-ı Tuğra (İnşa)	Devletin iç ve dış tüm yazışmalarını düzenleyen divandır.	Tuğraî
Divan-ı İshraf	Devletin mali ve idari kurumlarını denetleyen güçlü bir denetim teşkilatıdır.	Müşrif
Divan-ı Arz	Ordu ile ilgili tüm ihtiyaçlar Divan-ı Arz tarafından karşılanırdı.	Emir-i Arz
Divan-ı İstifa	Mali işleri düzenleyen kuruldur.	Müstefvi
Niyabet-i Saltanat	Hükümdar olmadığı zamanlarda devlet işlerine vekalet eden divandır.	Naib
Divan-ı Mezalim	Ağır suçların, devlet görevlilerinin yargılandığı mahkemedir.	Sultan

Notlarım

c. Ordu

- Büyük Selçuklular diğer Türk devletlerinden farklı olarak "iktâ sistemini" oluşturmuştur.
- İktâ sisteminde devlet toprağını işleyen üst düzey memurlar atlı askerler beslerdi.
- Toprak gelirlerini artıran, askeri giderleri azaltan bu uygulama, diğer birçok Türk devleti gibi Osmanlı Devleti tarafından da benimsenmiştir.
- Büyük Selçuklu Devleti'nde ordu altı bölümden meydana gelirdi.

Hassa Ordusu	Sultana bağlı özel birliklerdir. İktâ toprakları tahsis edilerek maaşları ödenirdi.
Gulamân-ı Saray	Sultanın muhafız birliğidir. Farklı milletlerden seçilen, maaşlı askerlerdir.
Eyalet Askerleri	Hanedan üyesi melik ve valiler tarafından sağlanan askeri birliklerdir.
Türkmenler	Göçebe olarak hareket eden savaşçı gruplardır.
Sipahiler	İkta sahibi devlet görevlileri tarafından geçimleri sağlanan atlı askerlerdir.
Yardımcı Kuvvetler	Selçuklulara tabi olan beylik ve devletler tarafından antlaşmalar gereği alınan askerlerdir.

d. Saray Teşkilatı

- Saray teşkilatı, bizzat hükümdarın şahsına bağlı memur ve görevlilerden oluşur.
- Saray devlet yönetiminin merkezidir.
- Önceleri Oğuz geleneklerine göre düzenlenmişken zamanla İslami bir yapı halini almıştır.

Sarayda bulunan başlıca görevliler şunlardır:

Hâcibu'l-Hüccap	Hükümdar ve vezirden sonra en büyük görevlidir. Hükümdarla divan arasında görüşmeyi ve irtibatı sağlardı.		
Emir-i Silahdâr:	Hükümdarın silahlarını taşıyan, aynı zamanda saray silahlığından sorumlu olan görevlidir.		
Serhenk (Savuş):	Seferde veya törende yol düzenini sağlayan görevlidir.		
Emir-i Ahur:	Hükümdar ve sarayın atlarının bakımından sorumludur.		
Emir - i Çeşnigir:	Sultan'ın sofrasını hazırlar. Yemeği ilk tadan görevlidir.		
Emir-i Candâr	Saray muhafızlarının başıdır.	Emir-i Meclis:	Ziyafetleri hazırlar, sultana teşri-fatçılık yapar.
Şerabdar-ı Has:	Sultanın şerbetini hazırlayan görevlidir.	Emir-i Alem:	Devlete ait bayrağı taşıyan görevlilerin başıdır.

Notlarım

e. Hukuk Sistemi

🌀 Büyük Selçuklu Devletinde hukuk ikiye ayrılmıştır.

Ser'i Hukuk

- * Kaynağını İslam'dan alan hukuk kurallarıdır.
- * Ser'i davalara kadılar bakardı.
- * Kadıların başında baş kadı da denilen "Kad'ül Küdat" bulunurdu.
- * Hükümdar veya vezir tarafından atanırdı.
- * Kadılar halk arasında din ile ilgili davalara, ölüm, miras, boşanma, hayır işleri, nafaka ve noterlik gibi işlere bakarlardı.

Örfi Hukuk

- * Kaynağını örf, adet, gelenek ve göreneklerden alan kurallardır.
- * Bu mahkemelerin başı Emir-i Dâd'dır.
- * Askeri davalara Kadiasker (Kazasker) bakardı.
- * Sultan'ın başkanlık ettiği özel mahkeme niteliğinde "Divan-ı Mezalim"de ağır siyasi suçlar görüşülürdü.
- * Kadıların kararlarına burada itiraz edilebilirdi. Kararları kesindi.

? Örnek 4

Bir tür yüksek mahkeme demek olan Divan-ı Mezalim'e sultan başkanlık ederdi. Ağır siyasi suçluların ve devlet görevlilerinin yargılandığı bu mahkemede halkın şikâyet ve sorunları görüşülürdü.

Buna göre,

- I. Selçuklularda halkın sorunlarını çözmek için uygun ortam sağlanmıştır.
- II. Sultan aynı zamanda adli bir yetkilidir.
- III. Devlet yöneticilerinin halka zulüm etmesinin önüne geçilmek istenmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

Çözüm 4

➔ Notlarım

Etkinlik

Aşağıdaki kelimeler karışık harf düzeninde verilmiştir. Bu harfleri uygun bir biçimde sıralayarak verilen açıklamayı tamamlayınız.

1. Şehzadelerin eğitmeni

T	B	A	Y	A	E
A	T	A	B	E	Y

2. Son Selçuklu Sultanı

S	C	N	E	R	E
S	E	N	C	E	R

3. Alparslanın veziri

K	L	Ü	Ü	M	Z	N	A	İ	M	L
N	İ	Z	A	M	Ü	L	M	Ü	L	K

4. Alparslanın oğlu

E	Ş	H	A	İ	L	M	K
M	E	L	İ	K	Ş	A	H

f. Sosyal Hayat

- ☞ Selçuklularda toplum yöneten (saray ve hanedan) ve yönetilenler (halk) olarak ayrılmış olsa da bu durum Orta Çağ'daki diğer toplumlarda var olan sınıf ya da kast sistemi değildir.
- ☞ Halkın ve yöneticilerin birbirlerine karşı hak ve vazifeleri kanunlarla belirlenmiş haldedir.
- ☞ Kölelik kurumu yoktu. Köylüler toprak sahibi olabilirdi.

Büyük Selçuklularda topraklar dörde ayrılmıştı:

Has Topraklar	Gelirleri sultana ve hanedan üyelerine bırakılan topraklardır.
İkta Topraklar	Geliri hizmet ve maaş karşılığı olarak askerlere ve devlet adamlarına verilen topraklardır. Köylülerin ziraat yaptıkları iktâlar, vergilerini ödedikleri müddetçe ellerinde kalırdı.
Mülk Topraklar	Kişilere ait olan topraklardır. Kişiler istediklerine satabilirler, miras bırakabilir ve satabilirdi. Müslüman olmayanların arazilerine Haraciye denmiştir.
Vakıf Topraklar	Devlete ait toprakların veya mülk toprakların bir kısmının ilmi ve sosyal kurumların ihtiyaçları gibi hayır işleri için ayrılan topraklardır.

İktâ Sisteminin Faydaları

- * Toprak gelirleriyle memur maaşları karşılanmış ve iktâlarda savaşa hazır askerler (Sipahiler) yetiştirilmiştir.
- * Üretim kontrol altına alınarak artırılmıştır.
- * Taşrada devlet otoritesi sağlanmıştır.
- * Göçebe Türkmenlerin yerleşik hayata geçmesi sağlanmıştır.

Örnek 5

Büyük Selçuklu Devleti'nde, tarım üretiminin devamlılığının sağlanması ve savaşa hazır bir ordu oluşturulmak istenmesiyle,

- I. Atabeylerin görevlendirilmesi
- II. Divan-ı Mezalim'in kurulması
- III. İktâ sisteminin yaygınlaşması

gelişmelerinden hangileri arasında doğrudan bir ilişki olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

Çözüm 5

Tarım üretiminin devamlılığı ve savaşa hazır bir ordunun oluşturulması için iktâ sistemi geliştirilmiştir. Atabeylerin ve Divan-ı Mezalim'in tarım ve orduyla bir ilgisi yoktur.

g. İktisadi ve Ticari Hayat

- ☞ Selçuklu topraklarının büyük çoğunluğu İpek ve Baharat yollarının üzerindeydi.
- ☞ Selçuklular bu ticaret yolları üzerinde güvenliği sağlayıp, hanlar ve kervansaraylar yaptırmışlardır.
- ☞ Buralarda konaklayanların her türlü ihtiyacı parasız karşılanmıştır.

Selçuklu Devleti'nin gelir kaynakları,

- ✓ Müslümanlardan alınan öşür (ürün) vergisi
- ✓ Gayrimüslimlerden alınan Haraç denilen ürün vergisi.
- ✓ Gayrimüslimlerin askerlikten muaf olmaları için alınan Cizye vergisi.
- ✓ Gümrük ve ticaret vergileri
- ✓ Ganimetlerin 1/5'i
- ✓ Bağlı beylik ve devletlerden alınan vergiler.

resim

h) İlim ve Kültür

- ☞ Selçuklularda devletin resmi ve edebiyat dili Farsça, eğitim-öğretim ve bilim dili ise Arapça olmasına karşın orduda ve halk arasında konuşulan resmi dil Türkçedir.
- ☞ Farsça ve Arapçanın yoğun olarak kullanılması Türk Dili'ndeki gelişimin yavaşlamasına neden olmuştur.
- ☞ Temel eğitim kurumları medreselerdir.
- ☞ İlk Selçuklu medreseleri Tuğrul Bey döneminde Nişabur'da açıldı.
- ☞ Vezir Nizamülmülk'ün Bağdat'ta açtığı Nizamiye Medresesi ise dönemin en önemli eğitim kurumu olmuştur.
- ☞ Parasız eğitim veren medreselerde dini bilgilerin yanında felsefe, filoloji, astronomi, matematik gibi dersler okutulmaktaydı.

Fütüvvet

- * Abbasiler tarafından "fütüvvet" teşkilatı adıyla kurulan ve Türklerde "ahilik" adını alan teşkilat, Büyük Selçuklu Devleti'nde de en önemli iktisadi kurumlardan biriydi.
- * Sadece Müslümanların girebildiği bu teşkilatta her zanaat kolu bir lonca olarak örgütlenmişti.
- * Loncalar üyelerini sıkı bir denetime tabi tutarlar, meslek erbabının yetiştirilmesi, ürünlerinin kalitesinin kontrolü, fiyatların belirlenmesi ve arz-talep dengesinin sağlanmasında faaliyet gösterirlerdi.
- * Esnaflar mallarını çarşı, bedesten ve pazar yerlerinde satarlardı.

- ☞ İhya'ı- Ulumid-Din adlı eserin yazarı Gazalî (1058-1111) de uzun süre Bağdat ve Nişabur medreselerinde ders vermiştir.
- ☞ Ömer Hayyam, Muhammed Beyhaki, Ahmed Tüsi Selçuklular devrinde yetişen meşhur matematikçilerdir.
- ☞ Ömer Hayyam Melikşah adına hazırlanan Celali takviminin hazırlanmasında da görev almıştır.

→ Buhara Medresesi

Notlarım

resim

soru

etkinlik

KAVRAMLAR

Batıniler

Kur'an-ı Kerim'de yer alan kelime ve hükümlerin açık manalarından başka bir takım mecazî manalarının olduğunu ileri süren görüş.

Uc Beyi

Selçuklularda batı sınırını koruyan bey

Atabey

Selçuklularda şehzade eğitmeni

Ahilik

Kökü eski Türk töresinde olan ve Anadolu'da yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaat erbabı, çiftçi gibi bütün çalışma kollarını içine alan ocak.

Gulam

Köle

Fütuhat

Fetihler

Dirlik

Devlet tarafından gerek hizmet erbabına maaş olarak verilen, gerekse bir yerin geliri olarak tahsis edilen toprak.

Yabgu

Eski Türklerde kağandan sonra gelen üst düzeydeki yönetici.

Hilat

Hükümdarın onurlandırmak istediği kimseye gönderdiği elbise.

Kadı

Türk-İslam devletlerinde mahkeme başkanı

Hassa

Padişaha ait olan

Nevbet

Sarayda çalınan askeri müzik, mehter

Kervansaray

Ticaret yollarında konaklamak için yapılan han

Melik

Selçuklularda sultan tarafından bir eyaleti, bölgeyi yönetmekle görevlendirilen hane dan üyesi

Alperen

Anadolu'nun Türkleşmesinde etkili olmuş dervişler

Naib

Vekil

Şihne

Eyalet yöneticisi

Otağ

Büyük ve süslü çadır

Hacib

Selçuklularda hükümdarla halk ve divan arasında münasebetleri düzenleyen görevli

Şer'i Hukuk

Kaynağı İslam olan hukuk sistemi

Vakıf

Bir kişi veya devlet tarafından hayır amaçlı bir hizmetin için ayrılan mülk veya para

İktâ

Devlete ait toprakların maaş karşılığı olarak memurlara verilmesi

SORU

etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerin karşısına doğru ise **D**, yanlış ise **Y**, harflerini yazınız.

1. Kaşgarlı Mahmud'un eseri Siyasetname'dir. **Y**
2. Gaznelilerin en önemli hükümdarı Gazneli Mahmud'dur. **D**
3. Kutadgu Bilig isimli eser Yusuf Has Hacip tarafından yazılmıştır. **D**
4. Karahanlılar Türk tarihinde ilk defa yarı özerk eğitimi ve burslu öğrencilik sistemini başlatmışlardır. **D**
5. Müslüman olarak kurulan ilk Türk devleti Karluklardır. **Y**
6. Karahanlılar Talas Savaşı'yla İslamiyet'i kabul etmişlerdir. **Y**
7. İhşitler Devleti Mısır merkezli olarak kurulmuştur. **D**
8. Anadolu'da feodal nitelikli ilk Türkmen beylikleri Malazgirt Savaşı sonrasında kurulmuştur. **D**
9. Dandanakan Savaşı Anadolu Selçuklu Devleti ile Bizans arasında yapılmıştır. **Y**
10. Pasinler Savaşı Büyük Selçuklu Devleti'yle Bizans arasında yapılmıştır. **D**
11. Tuğrul ve Çağrı Beyler taht kavgası yapmadan devleti birlikte yönetmişlerdir. **D**
12. Karahanlı Devleti'nin kurucusu Satuk Buğra Han'dır. **Y**

etkinlik

Aşağıdaki kavram ve açıklamaları eşleştiriniz.

Kavramlar		Açıklamalar
1. Kınık Boyu	f	a. Gaznelileri yıkan topluluk
2. Tolunoğulları	d	b. Büyük Selçuklulardan sonra ortaya çıkan Atabeylik
3. Kirman Selçukluları	n	c. Selçukluların Bizans'a karşı ilk askeri başarısı
4. Zengiler	b	d. Mısır'da kurulan ilk Türk devleti
5. Haşhaşiler	g	e. Selçukluların Gaznelileri yendiği savaş
6. Katvan Savaşı	m	f. Selçukluları kuran Oğuz boyu
7. Dandanakan Savaşı	e	g. Hasan Sabbah'ın örgütü
8. Pasinler Savaşı	c	h. Orta Asya'nın Çin hakimiyetine girmesini engelleyen savaş
9. Gazneli Mahmud	l	ı. Türklerde cennet
10. Yusuf Has Hacib	k	i. Siyasetname adlı eserin yazarı
11. Kaşgarlı Mahmud	j	j. Divan-ı Lugati't-Türk'ün yazarı
12. Talas Savaşı	h	k. Kutadgu Bilig yazarı
13. Uçmağ	ı	l. İlk sultan unvanını alan Türk hükümdar
14. Gurlular	a	m. Selçuklu-Karahıtay Savaşı
15. Nizamülmülk	i	n. Selçuklular'dan sonra ortaya çıkan bağlı devlet

Notlarım

1. Malazgirt Savaşı, Anadolu'nun Türk ve Müslüman yurdu olmasına ortam hazırlayan, Bizans'ın Anadolu ve Asya'daki gücünü kıran çok önemli bir zaferdir.

Aşağıdakilerden hangisi Malazgirt Savaşı'nın sonuçlarından biri olamaz?

- A) Anadolu kapılarının Türklere açılması
- B) Haçlı Seferleri'ne neden olması
- C) Moğol saldırılarını davet etmesi
- D) İslam dünyasının Bizans baskısından kurtulması
- E) Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulması

2. Büyük Selçuklu Devleti'nde, valilik ve komutanlık yapan hanedan üyelerinin Anadolu, Suriye ve İran gibi bölgelerde bağımsızlıklarını ilan etmeleri,

- I. egemenlik anlayışı,
- II. sınırların genişlemesi,
- III. ticaretin gelişmesi

durumlarından hangileriyle açıklanabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

3. Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında,

- I. melikler arasında taht kavgalarının yaşanması,
- II. atabeylerin bağımsız hareket etmeleri,
- III. yönetimden uzak tutulan Oğuz Türklerinin küstürülmesi

durumlarından hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız III
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

4. Eski Türk inanç ve geleneklerinin İslamiyet'e yakın olması, onların bu dini kolayca benimselelerinde etkili olmuştur.

Buna göre, Türker'in "adalet ve nizamı dünyaya hâkim kılma" anlayışlarıyla İslam'ın hangi ilkesi arasında benzerlik kurulabilir?

- A) Bütün Müslümanları kardeş görmek
- B) Kan davalarına son vermek
- C) Köleliği kaldırmak
- D) Ahlakı korumak
- E) Yeryüzünde adaleti sağlamak

5. Afganistan civarlarında kurulan Gazneli Devleti, genişleme siyasetinde daha ziyade zengin Hindistan'a ağırlık vermiş, Sultan Mahmud bölgeye 17 sefer düzenlemiştir. Bu arada İran ve Irak'a kadar ilerleyen Gazneliler, 1040 Dandanakan savaşında Tuğrul ve Çağrı beylere yenilerek yıkılma sürecine girmişlerdir.

Buna göre, Gazneliler hakkında verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) İlk Türk-İslam devletlerinden biridir.
- B) Kuzey Hindistan'ı İslamlaştırmışlardır.
- C) Fetihçi bir politika izlemişlerdir.
- D) Orta-Asya'ya egemen olmuşlardır.
- E) Selçuklularla savaşmışlardır.

6. Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey, Abbasi halifesini Büveyhoğulları'nın tehdidinden kurtararak korumasına almıştır. Halife de bunun üzerine Tuğrul Bey'i "doğunun ve batının Sultanı" ilan etmiştir.

Bu durum, asadakilerden hangisine yol açmıştır?

- A) Abbasi Devleti'nin yıkılmasına
- B) İran'ın Selçuklulara savaş açmasına
- C) Haçlı seferlerinin başlamasına
- D) Halifelik makamının Selçuklulara geçmesine
- E) Halifenin siyasi otoritesinin Selçuklulara geçmesine

7. Türklerin İslamiyet'e girmelerinde,
- İslam'ın, Türklerin eski dinlerinin bazı yönlerine benzemesi,
 - İslamiyet'in ahlak anlayışının Türk ahlak anlayışına benzemesi,
 - Türklerin fetih anlayışıyla, İslam'ın cihat anlayışının uyuşması gibi nedenler etkili olmuştur.

Buna göre,

- I. Türklerin ekonomik imkânları artmıştır.
- II. İslam dini yeni kurullarla zenginleşmiştir.
- III. İslamiyet birçok bakımdan Türklere uygun bir dindir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

8. İlk Türk-İslam devletlerinden Karahanlılarda resmi dilin Türkçe olması ve devletin ulusal bir yapıda olması, aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- A) Ordunun Türklerden oluşması
B) Karahanlı ülkesinde nüfusun çoğunun Türk olması
C) Bilim adamlarının Türkçe eserler yazmaları
D) Türkçe'nin bilim dili olması
E) Karahanlı yöneticilerin çoğunun Türk olması

9. Vezir Nizamülmülk'ün yaptırdığı Nizamiye Medresesi aşağıdaki şehirlerden hangisindedir?

- A) Halep
B) Nişabur
C) Bağdat
D) Rey
E) İsfahan

10. Karahanlılar Devleti'yle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Türk kültürüyle İslam kültürü arasında bir köprü vazifesi görmüşlerdir.
B) Türkçe'nin Arapça'dan üstün olduğunu kanıtlama amaçlı eserler meydana getirmişlerdir.
C) İlk burslu öğrenciliği başlatmışlardır.
D) Dünya tarihindeki ilk üniversiteyi kurmuşlardır.
E) Selçuklularla mücadele etmişlerdir.

11. Gaznelilerin yöneticileri Türk, ancak halkının çoğunluğu İran, Hint ve Afganlılardan oluşuyordu.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun meydana getirdiği sonuçlardan değildir?

- A) Kültürel etkileşimin yaşanması
B) Devletin çok uluslu bir yapıya sahip olması
C) Kültür birliğinin sağlanamaması
D) Değişik dillerin bir arada kullanılması
E) Milli birlik ve beraberliğin güçlenmesi

12. I. Askeri görevler üstlenmeleri
II. Görev bölgelerinde huzur ve güvenliği sağlamaları
III. Bağımsız hareket etmeye başlamaları

Meliklerin eğitiminden sorumlu olan atabeyle-
rin yukarıdaki özelliklerinden hangileri, Büyük
Selçuklu Devleti'nin merkezi otoritesinin zayıfla-
masına neden olmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

13. Büyük Selçuklu Devleti, diğer Türk devletlerinden farklı olarak, toprağın yüksek devlet memurları tarafından işlenip karşılığında asker beslemelerini sağlamıştır. Daha sonra bunu diğer Türk devletleri de uygulamışlardır.

Bu durum,

- I. Selçukluların tarımla askeri personel giderlerini karşıladıkları,
- II. sürekli ordunun korunduğu,
- III. kültürel canlanmanın hedeflendiği

yargılarından hangileriyle açıklanabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

TEST OKULU